

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

БАЛА Володимир Володимирович

УДК 330.322.5:661(048.3)

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ
ОСНОВНОЇ ХІМІЇ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(виробництво машин та устаткування; хімічне виробництво)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Кременчуцькому державному університеті імені Михайла Остроградського Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент
Маслак Ольга Іванівна,
Кременчуцький державний університет імені
Михайла Остроградського,
завідувач кафедри економіки.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Гриньов Андрій Валентинович,
Харківський національний автомобільно-
дорожній університет, завідувач кафедри
міжнародної економіки;

кандидат економічних наук, доцент
Жулавський Аркадій Юрійович,
Сумський державний університет,
професор кафедри управління.

Захист відбудеться «___» _____ 2010 року о ____ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 55.051.01 Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2, корпус М, ауд. 209.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2.

Автореферат розісланий «___» березня 2010 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.М. Таранюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах кризового стану економіки країни особливої актуальності набувають проблеми активізації інвестиційної діяльності промислових підприємств, зокрема підприємств основної хімії. Аналіз роботи цих підприємств показує, що найбільш розповсюдженим джерелом інвестицій в хімічній галузі є власні кошти. У той же час ці кошти в основному витрачаються на просте відтворення основних засобів, їх обсяги недостатні для впровадження новітніх технологій, машин та обладнання, суттєвого підвищення якості продукції. Доведено, що використання власних інвестиційних коштів ефективно лише стосовно локальних проєктів, пов'язаних з частковою модернізацією обладнання.

Залучення значних коштів вітчизняних та закордонних інвесторів у розвиток хімічної галузі потребує глибокого обґрунтування їх економічної ефективності. В той же час існуючі на сьогодні методики оцінки економічної ефективності інвестицій є загальними і не враховують багатьох факторів, що впливають на рівень економічного результату.

Значний внесок у дослідження проблеми підвищення ефективності інвестиційних проєктів, розробку теоретичних та науково-методичних питань щодо їх економічного обґрунтування внесли такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як Антонюк Л.Л., Білоусова Л.І., Бланк І.А., Божко Т.В., Будник О.Д., Буряк С.В., Верещак В.С., Волощук Л.О., Воробйова Є.І., Гомольська В.В., Гриньова В.М., Ілляшенко С.М., Кирилова Л.І., Коваль Т.А., Лацинников В.А., Макарова І.В., Перзеке Н.Б., Пересада А.А., Пшик Б.І., Савіна Н.Б., Савицька Г.В., Сенів Б.Г., Суходоля О.М., Теліженко О.М. Уніят Л.М., Шевчук О.Б., Шеремет А.Д., Ястремська О.М.

У той же час аналіз наукових праць цих авторів показує, що більшість існуючих методів оцінки інвестиційних проєктів не враховують особливостей, характерних тільки для хімічних виробників. Недостатньо досліджені методи обґрунтування необхідних інвестиційних коштів, процедура відбору інвестиційних проєктів, що мають найбільшу ефективність. Потребують вдосконалення методичні підходи до врахування фактора часу при дисконтуванні грошових потоків та ризиків зміни рівня інфляції, облікової ставки.

Таким чином необхідність розвитку науково-методичного забезпечення процесів економічного обґрунтування інвестиційних проєктів та підвищення ефективності управління інвестиційною діяльністю підприємств основної хімії визначають актуальність теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в рамках наукових програм: “Інформаційно-методичні засади забезпечення ефективної інноваційної діяльності промислових підприємств Кременчуцького регіону” (№ ДР 0102U002626), Дослідження і розробка методів регулювання інноваційного процесу промислового виробництва” (№ ДР 0103U003997) та програми ВАТ “Кременчуцький завод технічного вуглецю” – “Оптимізація діяльності

підприємства” (№ 341і), в рамках яких здобувачем було розроблено рекомендації щодо удосконалення методів економічного обґрунтування інвестиційних проектів в хімічній промисловості.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розвиток науково-методичних підходів до формування механізму підвищення ефективності інвестиційної діяльності підприємств основної хімії. Для досягнення мети у дисертаційній роботі були поставлені такі задачі:

- дослідити сучасний стан, проблеми та перспективи інвестиційної діяльності хімічної промисловості України;
- визначити особливості інвестиційної діяльності підприємств хімічної промисловості;
- узагальнити існуючі науково-методичні підходи до економічного обґрунтування інвестиційних проектів;
- удосконалити організаційну схему управління інвестиційними процесами на підприємствах хімічної промисловості;
- розробити науково-методичні рекомендації щодо ранжування інвестиційних проектів на основі економічних критеріїв;
- розробити методичні рекомендації щодо обґрунтування інвестиційних потреб підприємства з урахуванням особливостей джерел фінансування;
- розробити науково-методичний підхід до оцінки ефективності інвестиційного проекту з урахуванням ланцюгової залежності підприємств галузі;
- провести апробацію результатів дослідження економічного обґрунтування інвестиційних проектів на прикладі підприємства з виробництва технічного вуглецю.

Об'єктом дослідження є інвестиційні процеси на підприємствах основної хімії.

Предметом дослідження є науково-методичні положення щодо економічної оцінки інвестиційних проектів з урахуванням ланцюгової взаємозалежності підприємств основної хімії.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань були використані загальні та прикладні методи наукового дослідження: статистичний аналіз (дослідження сучасного стану проблем інвестиційної діяльності підприємств хімічної промисловості України); системний аналіз (аналіз існуючих теоретико-методичних підходів до обґрунтування інвестиційних проектів); економіко-математичне моделювання (дослідження ринкових характеристик хімічної продукції); математичний аналіз (розробка та впровадження методики визначення економічної ефективності інвестиційних проектів з урахуванням ланцюгової взаємозалежності підприємств); програмно-математичне моделювання (створення комп'ютерної програми з розрахунку ланцюгової ефективності інвестицій).

Наукова новизна отриманих результатів полягає у наступному:

вперше:

- визначено структурно-логічну сутність поняття “ланцюговий ефект

інвестицій”, під яким розуміється сумарний економічний ефект від впровадження інвестиційного проекту на даному підприємстві і його проявів на підприємствах, що складають технологічний ланцюг з базовим;

- розроблено науково-методичний підхід до оцінки ланцюгової ефективності інвестицій, який враховує економічні результати впровадження інвестиційного проекту як на базовому підприємстві, так і на суміжних підприємствах галузі.

удосконалено:

- методичний підхід до наукового обґрунтування обсягу інвестицій, що на відміну від існуючих, враховує раціональний розподіл їх за етапами життєвого циклу інвестиційного проекту, який дозволяє визначити мінімальну потребу в інвестиційних коштах;

- науково-методичний підхід до вибору джерел фінансування інвестиційних проектів, який на відміну від існуючих, дозволяє оптимізувати співвідношення внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування за критерієм максимальної ефективності залученого капіталу з урахуванням ланцюгового ефекту інвестицій.

дістало подальшого розвитку:

- методичні підходи до врахування ризику коливання валютного курсу при економічному обґрунтуванні інвестиційних проектів, що на відміну від існуючих, дозволяють підвищити рівень обґрунтованості обсягів інвестиційних коштів та зменшити ступінь невизначеності при оцінці ланцюгового ефекту інвестиційного проекту;

- науково-методичні засади формування системи управління інвестиційними процесами, що на відміну від існуючих дозволяють забезпечити моніторинг розробки та реалізації інвестиційних проектів по етапам життєвого циклу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення дисертаційної роботи доведені до рівня конкретних пропозицій та методичних розробок щодо розвитку та удосконалення методів економічного обґрунтування інвестиційних проектів у хімічній промисловості з урахуванням факторів, що характерні для даної галузі. Використання запропонованої методики на ВАТ “Кременчуцький завод технічного вуглецю” (акт впровадження від 25.03.09р.) дозволило з мінімальними витратами часу та коштів проводити економічне обґрунтування інвестиційних проектів, що мають ланцюговий ефект.

Розроблена методика врахування валютного ризику при визначенні вартості інвестиційного проекту (необхідних обсягів інвестицій), а також при визначенні ефекту від його впровадження була апробована на ТОВ “Об’єднання “ХОРС” (акт впровадження від 03.06.09р.), ТОВ СП “ХІМОПОЛ” (акт впровадження від 05.06.09р.), ВАТ “ДНПРОШИНА” (акт впровадження від 20.03.09р.), ВАТ “КРЕДМАШ” (акт впровадження від 10.03.09р.). Це дозволило підприємствам запобігти прийняттю збиткових інвестиційних проектів. Матеріали дослідження були використані в навчальному процесі

Кременчуцького державного університету імені Михайла Остроградського на кафедрі економіки при викладанні дисциплін: “Інвестування”, “Економіка та організація інноваційної діяльності”, “Економіка підприємства” (довідка про впровадження від 19.03.09 р.)

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій наведені авторські розробки щодо вирішення наукової задачі удосконалення науково-методичних засад підвищення ефективності інвестиційної діяльності на основі врахування ланцюгової ефективності інвестиційних проектів в галузі основної хімії.

Наукові положення, висновки і рекомендації, що виносяться на захист, одержані автором самостійно. Особистий внесок автора в наукових працях, опублікованих у співавторстві, зазначено в списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Результати досліджень, що представлені в дисертації, доповідалися на ряді науково-практичних конференцій: “Актуальні проблеми міжнародного бізнесу та стратегії міжнародного менеджменту” (м.Харків, 2006 р.), “Теорія та практика підприємницької діяльності” (м.Сімферополь, 2006 р.), XIV регіональний науково-технічний конференції молодих учених і спеціалістів, м. Кременчук, 2007 р.), “Проблеми та перспективи інноваційного розвитку економіки” (м. Скадовськ, 2007 р.), “Інформаційні технології: наука, техніка, освіта, здоров'я” (м. Харків, 2007, 2008 рр.), “Настоящи изследвания – 2009” (г. София, 2009 г.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження опубліковані в 16 наукових працях загальним обсягом 4,67 ум. др. арк. (з них особисто автору належить 1,48 д.а.), у т.ч. 9 статей у наукових фахових виданнях, 6 публікацій у матеріалах конференцій (із них 4 – у співавторстві).

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг основного тексту – 212 сторінок. Дисертація містить 11 ілюстрацій на 11 сторінках, 28 ілюстрацій по тексту, 25 таблиць по тексту, 4 таблиці на 4 сторінках, 12 додатків на 17 сторінках, список використаних джерел містить 189 найменувань на 25 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність наукового дослідження. Визначено його мету і завдання, об'єкт та предмет дослідження, розкрито загальну методику дослідження та практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі – “Сучасні теоретичні та методичні підходи до економічної оцінки інвестицій” – в процесі проведення аналізу авторських визначень категорії “інвестиції” зроблено висновок, що більшість авторів дотримуються класичного визначення даного терміна. Розглядаючи певну сторону проблеми інвестування, науковці виділяють той чи інший фактор, або окрему рису, яка, на їхній погляд, є найбільш значуща у даному визначенні: окупність, прибутковість, ризик, невизначеність, вплив

зовнішнього середовища. В розумінні здобувача “інвестиції” – це грошові, майнові або інтелектуальні цінності, які вкладаються в об’єкти підприємницької діяльності, результатом яких є економічний, фінансовий, соціальний, організаційний ефект, який може охоплювати одне або декілька об’єктів, галузі, або групу галузей економіки. Більшість дослідників в основу поняття “оцінка ефективності інвестицій” вкладають тільки економічний ефект, або ефективність джерел фінансування інвестицій.

На думку автора, *економічна оцінка інвестицій* – це визначення цінності інвестиційного проекту з точки зору ефекту, який отримає дане підприємство і ефекту, що отримують суміжні підприємства галузі і території.

Доведено, що ефективність інвестицій формує інвестиційну привабливість об’єкта інвестування. Автор пропонує своє бачення категорії *інвестиційна привабливість*, розглядаючи її як інтегральну характеристику соціально-економічної, організаційно-правової зацікавленості суб’єкта інвестиційної діяльності вкладати свої кошти в той чи інший проект.

Обґрунтовано і впроваджено новий термін – *інвестиційна необхідність*, що розглядається як напрямок інвестування коштів, який може не відповідати максимальній їх ефективності, але його ігнорування даного напрямку та вибір інших може призвести до загального зменшення ефективності діяльності всього підприємства.

Зважаючи на те, що ефект поширюється не тільки на об’єкт інвестування, але й на технологічно сумісні підприємства, вперше надається визначення поняття “*ланцюгового ефекту інвестицій*”, під яким розуміється сумарний економічний ефект від впровадження інвестиційного проекту на даному підприємстві і його проявів на підприємствах, що складає технологічний ланцюг з базовим.

На основі проведеного аналізу підприємств хімічної промисловості виявлено, що інвестиційна діяльність була спрямована тільки на розвиток виробництва та підвищення якості технічного вуглецю.

Практично відсутні інвестиції в розширене відтворення основних фондів. Виявлені та проаналізовані потенційно ефективні напрямки інвестування коштів у виробництво, маркетинг і організацію діяльності підприємства.

На основі дослідження проблем та перспектив розвитку інвестиційної діяльності хімічної промисловості України (табл. 1) виявлені основні перспективні напрямки залучення інвесторів у цю галузь. Рівень інвестування основного капіталу в Україні у 1999-2008 роках показує досить високий рівень інвестиційної привабливості хімічної промисловості та підприємств основної хімії зокрема, табл. 2.

Проведений аналіз інвестиційної діяльності обумовлює необхідність розвитку організаційно-економічного механізму інвестиційної діяльності саме хімічної промисловості.

У другому розділі – “Розвиток системи організаційно-економічного регулювання інвестиційної діяльності в хімічній промисловості” проведено дослідження особливостей інвестиційної діяльності підприємств хімічної промисловості. Автором, на основі аналізу ланцюгової залежності

Таблиця 1

Проблеми та перспективи розвитку хімічної промисловості України

Проблеми, що призводять до недостатнього рівня інвестиційної привабливості хімічної галузі	Перспективи залучення інвесторів в хімічну галузь України
<p>1. Низька обґрунтованість інвестиційних проектів.</p> <p>2. Недостатній розвиток інвестиційної діяльності галузі.</p> <p>3. Недостатнє використання експортних можливостей виробництва калійних добрив.</p> <p>4. За рахунок власного виробництва потреби ринку ліків задовольняються лише на 20%.</p> <p>5. Загальна криза економіки спричинила падіння виробництва продукції хімічної промисловості.</p> <p>6. Значна енергетична залежність підприємств при зростанні цін на енергоносії.</p> <p>7. Закордонні держави розглядають Україну як сировинну базу хімічної промисловості. На жаль рівень якості готової продукції не задовольняє останніх.</p>	<p>1. Україна має потужну сировинну базу для розвитку хімічної промисловості.</p> <p>2. Хімізація народного господарства України сприяє широкому використанню мінеральних добрив, завдяки чому попит та пропозиція на останні з кожним роком зростає.</p> <p>3. Значні зарубіжні капіталовкладення в фармацевтичну промисловість, в основну хімію, пластмасові вироби та скловолокнисте лиття.</p> <p>4. Досить велика потужність хімічних підприємств, яка приваблює зарубіжних інвесторів.</p> <p>5. При проведенні незначної модернізації виробництва забезпечення виходу на світові ринки збуту по підрозділу основної хімії.</p> <p>6. Високий рівень розвитку наукових робіт та досліджень.</p>

Таблиця 2

Рівень інвестування основного капіталу в Україні, хімічній галузі та підгалузі основної хімії в 1999-2008 роках

Рік	Інвестиції в основний капітал нар. госп. України в млн. грн.	Відносна вага %.		
		Хім.пром	Основна хімія	Вир-во тех. вуглецю
1999	17552	7,19	4,47	0,28
2000	23629	7,12	3,57	0,23
2001	32573	5,6	2,53	0,20
2002	37178	5,68	2,71	0,17
2003	51011	5,42	2,46	0,10
2004	75714	5,27	2,29	0,09
2005	93096	5,58	2,47	0,07
2006	125254	6,54	3,25	0,06
2007	138230	8,15	5,13	0,07
2008	142546	8,8	5,32	0,07

підприємств галузі від постачальників сировини до кінцевих споживачів (рис. 1) виділено групу факторів, які необхідно врахувати при економічному обґрунтуванні інвестиційних проектів у даній галузі.

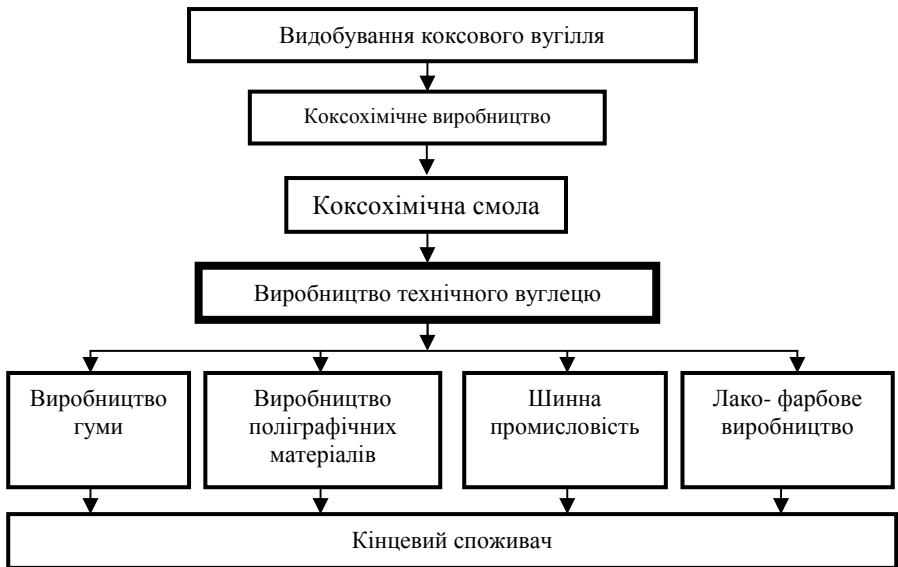

Рис. 1. Ланцюгова взаємозалежність підприємств коксохімічного виробництва

Аналізуючи місце виробництва технічного вуглецю в структурі підприємств основної хімії, була проведена оцінка впливу таких факторів як ємність ринків збуту, рівень конкуренції, ціноутворення, інвестиції, та доведене існування ланцюгової взаємозалежності підприємств коксохімічного виробництва.

Запропонована організаційна схема управління інвестиційними процесами, яка ілюструє факторну залежність кінцевої ефективності інвестиційної діяльності, може забезпечити моніторинг розробки та реалізації інвестиційних проектів за всіма етапами життєвого циклу. Управління інвестиційними процесами передбачає виконання керуючої та контрольної функції щодо інвестиційної діяльності підприємства, зокрема над її ефективністю. Запропонована у роботі організаційна схема управління інвестиційними проектами є ефективнішою з точки зору оптимальної ієрархічної структури та зворотного контролю для керування інвестиційними процесами на підприємствах хімічної промисловості, рис.2.

За допомогою розробленої організаційної схеми у хімічній промисловості, інвестиціям надані ринкові характеристики, з'явилась можливість проводити факторний аналіз економічної ефективності для всіх учасників інвестиційного процесу.

Проведені дослідження показують залежність ефективності від попередніх та наступних ланок наведеного нами ланцюга.

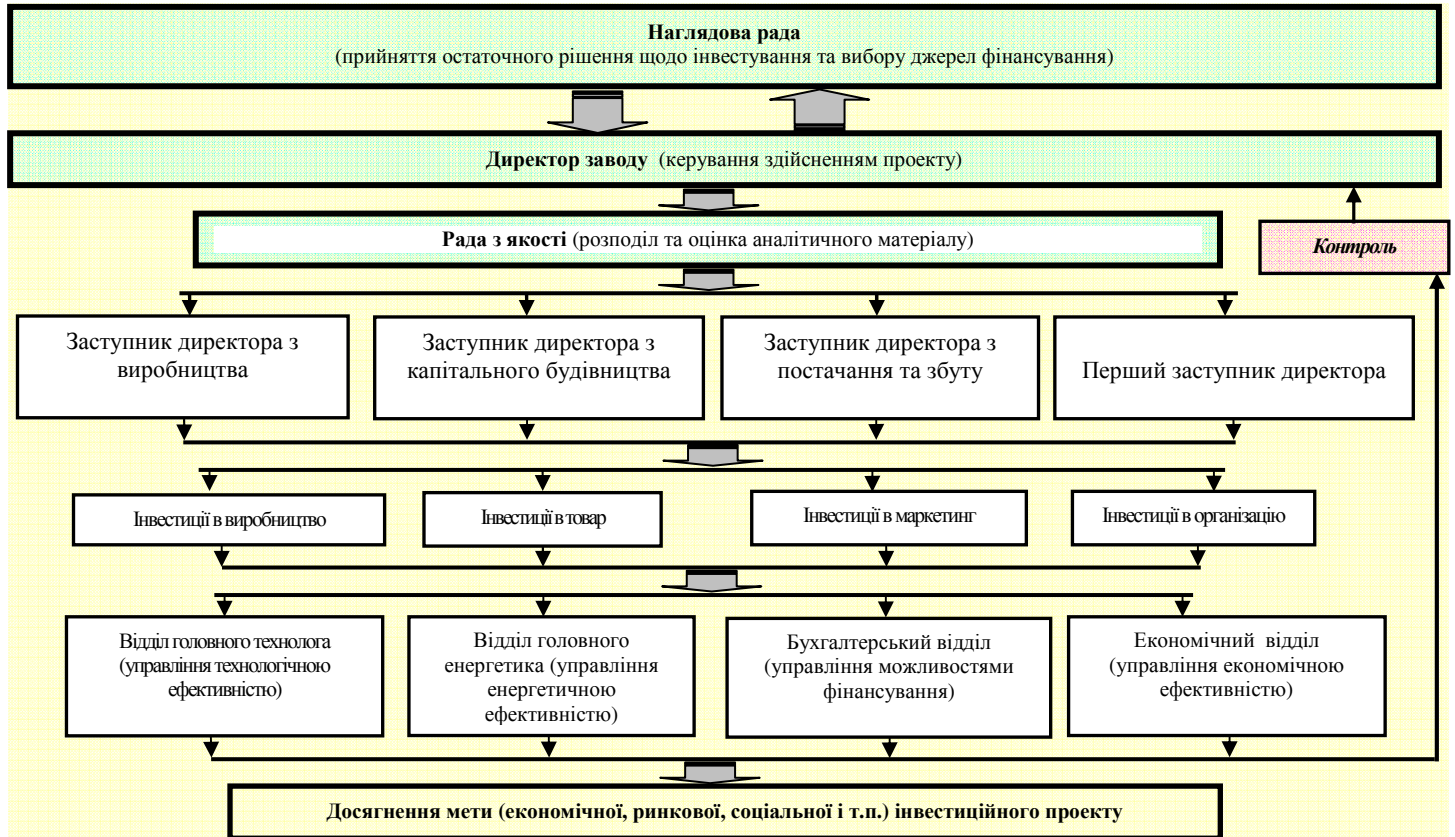

Рис. 2. Організаційна схема управління інвестиційними проектами

На основі інвестування коштів у виробництво технічного вуглецю простежується пряма залежність їх дії на наступні ланки ланцюга. Привабливість інвестицій на підприємствах хімічної промисловості визначається можливістю для інвестора отримати найбільший прибуток на одиницю вкладених коштів, проте дія привабливості нівелюється підвищеним ризиком, пов'язаним із слабкою прогнозованістю розвитку подій при реалізації тих чи інших інвестиційних проектів. Це передбачає використання ефективних методів початкової експертизи майбутнього об'єкта вкладення засобів.

Обґрунтування відбору інвестиційних проектів за допомогою методики їх ранжування дає можливість визначити найбільш ефективний варіант зі всіх альтернативних напрямків інвестування. Оцінку інвестиційних проектів хімічної промисловості пропонується проводити на основі показників значущості інвестиційного проекту, які розраховуються за допомогою методів аналітичної мережевої експертизи, табл. 3.

В основу аналітичної мережевої експертизи покладено принцип оцінки пошукового рішення за допомогою однорідних за своєю суттю параметрів. Мірилом якості інвестиційної ідеї є інтегральні оцінки фахівців, за трьома параметрами: “підтримую”, “не підтримую” і “ознайомився”.

До проведення експертизи були залучені лише керівники зареєстрованих інвестиційних проектів, з наданням права кожному здійснити інтегральну оцінку якості будь-якому іншому проекту.

У третьому розділі – “Удосконалення методів економічного обґрунтування інвестиційних проектів у хімічній промисловості” – на основі попередньо проведеного аналізу існуючих методик обґрунтування інвестиційних проектів та факторів, що впливають на розвиток інвестиційної діяльності хімічної галузі України, запропоновані науково-методичні підходи до визначення ланцюгової ефективності інвестицій.

На підставі аналізу можливих джерел фінансування та необхідних обсягів інвестицій з урахуванням сучасного кризового стану кредитного ринку та світової економіки в цілому обґрунтовано доцільність на підприємствах хімічної галузі використовувати такі джерела інвестування як кошти державного, місцевих бюджетів, а також кошти підприємств, що складають один технологічний ланцюг. Порівняно з самоінвестуванням, джерела надають можливість розширити кредитні можливості підприємства та збільшити ефективність інвестиційної діяльності.

Враховуючи фактори впливу пропонується багаторівнева методика обґрунтування інвестиційних проектів (рис.3), яка складається з таких етапів:

Першим етапом є аналіз валютного ризику, який містить розрахунки: математичного очікування можливого курсу $E(x)$, дисперсії випадкових величин курсу W , середньоквадратичного відхилення випадкової величини курсу w , коефіцієнт варіації у процентному виразі K_{var} , на який пропонується змінити ціну готової продукції для запобігання валютного ризику. Аналіз показав, що використання такої методики надасть можливість спрогнозувати можливі зміни курсу валюти і заздалегідь застрахувати і підприємство, і

інвестора від додаткових витрат на покриття валютної різниці.

Таблиця 3

Показники мережевої експертизи інвестиційного проекту

Перелік показників оцінки інвестиційного проекту	Бальна оцінка
1. Ступінь технологічної інновації.	0,1-1
2. Можливість автономного інвестування (тільки в об'єкт інвестицій, без додаткових технологічних витрат на впровадження)	0,1-0,6
3. Ступінь впливу на роботу технологічного потоку	0,1-0,4
1. Покращення якісних показників готової продукції	0,1-1
2. Можливі наслідки збільшення або зменшення виробництва браку	0,1-1
1. Ринковий попит на продукцію.	0,1-0,5
2. Попит за інвестиційним напрямком	0,1-1,5
1. Можлива швидкість цільового використання інвестицій	0,1-1,3
2. Існування альтернативних рішень	0,1-0,7
1. Фінансова можливість підприємства в інвестиціях	0,1-2
1. Технологічна необхідність прийняття інвестиційного проекту.	0,1-0,9
2. Технологічна ефективність проекту.	0,1-0,9
3. Втрати ресурсів у зв'язку з проведенням робіт	0,1-0,2
1. Можливість енергетичного забезпечення реалізації проекту	0,1-1
2. Порівняння витрат на енергоносії до впровадження проекту та після нього	0,1-1
1. Можливість швидкої зупинки технологічного обладнання для проведення робіт	0,1-1,4
2. Обсяг невиробленої продукції	0,1-0,6
1. Можливість впровадження об'єкта інвестування без змін конструкції існуючих споруд.	0,1-1,2
2. Наявність додаткових витрат на впровадження інвестиційного проекту	0,1-0,8
1. Можливість виконання планів реалізації готової продукції	0,1-1,3
2. Відсоток похибки невиконання плану	0,1-0,7
1. Порядок фінансування об'єкта інвестування	0,1-1
2. Порядок збереження інвестованих коштів	0,1-1
1. Економічна ефективність проекту	0,1-1
2. Строк окупності проекту	0,1-1
1. Висновок щодо технологічної важливості інвестиційного проекту	0,1-2
1. Прийняття рішення щодо напрямку інвестування коштів та їх доцільність	0,1-2

На другому етапі визначаються нормативи витрат на виробництво одиниці продукції, а також поточна вартість витрачених ресурсів, завдяки чому на наступному етапі формується прогноз собівартості продукції.

На наступних двох етапах пропонується розрахунок щомісячної, кварталної і річної калькуляцій. Розрахунок місячної калькуляції

пропонується проводити на основі даних по нормах витрат, обсягах виробництва та реалізації, а також середній ціні реалізації готової продукції.

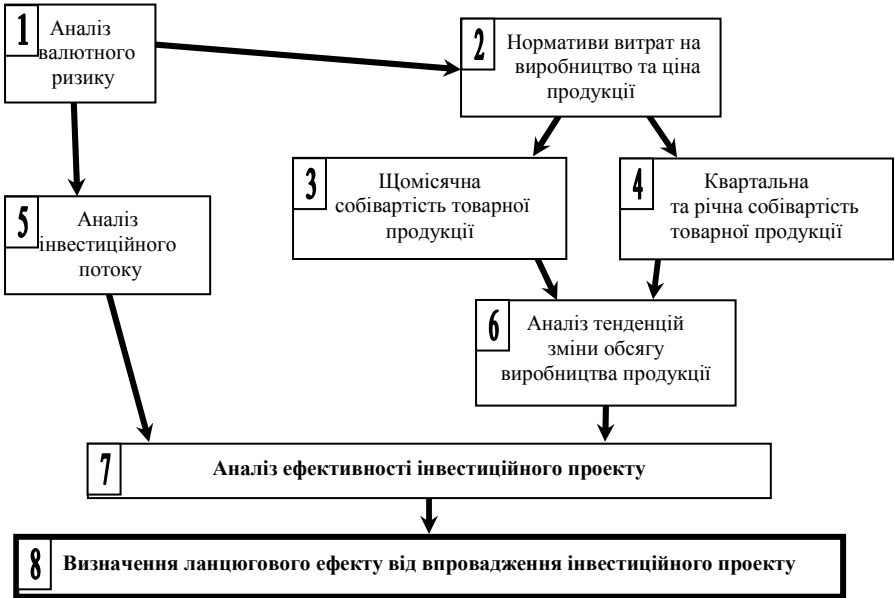

Рис. 3. Етапи визначення ефективності інвестиційного проекту

П'ятим етапом є визначення повної вартості інвестиційного проекту (формула 1), яка включає такі складові: вартість обладнання (P_n); сума вартості оформлення документів (P_δ); вартість страхування інвестицій (P_c); вартість будівельно-монтажних робіт (P_m); плата за кредит (P_σ); митний збір (P_M); вартість пусконаладжувальних робіт ($B_{н.п.}$).

$$B_n = P_n + P_\delta + P_c + P_T + P_\sigma + P_M + B_{н.п.} \quad (1)$$

На наступному етапі для прогнозування основних показників діяльності підприємства пропонується використання статистичних методів обробки даних (табл. 4).

Використання цих методів надало можливість визначити більш реальний обсяг приросту виробництва, зміни ціни за одиницю продукції, або зміну витрат на її виробництво, які є обґрунтовані з точки зору сезонності виробництва та тенденцій зміни попиту на певний вид продукту.

Наступним етапом є безпосередній аналіз ефективності інвестиційного проекту, який базується на даних, отриманих в розрахунках попередніх етапів:

Аналіз прогнозованого збільшення показників

№ п/п	Показник Рік	1	2	3	4	5
1	Загальний обсяг випуску, т	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5
2	Середня ціна за 1 т.	Y_1	Y_2	Y_3	Y_4	Y_5
3	Собівартість, грн.	C_1	C_2	C_3	C_4	C_5
4	Чистий прибуток, грн	Z_1	Z_2	Z_3	Z_4	Z_5
Відносна зміна показника						
1	Загальний обсяг випуску, т	X_1	$X_2 = X_1 \pm \Delta X_1$	$X_3 = X_2 \pm \Delta X_1$	$X_4 = X_3 \pm \Delta X_1$	$X_5 = X_4 \pm \Delta X_1$
2	Середня ціна за 1 т.	Y_1	$Y_2 = Y_1 \pm \Delta Y_1$	$Y_3 = Y_2 \pm \Delta Y_1$	$Y_4 = Y_3 \pm \Delta Y_1$	$Y_5 = Y_4 \pm \Delta Y_1$
3	Собівартість, грн.	C_1	$C_2 = C_1 \pm \Delta C_1$	$C_3 = C_2 \pm \Delta C_1$	$C_4 = C_3 \pm \Delta C_1$	$C_5 = C_4 \pm \Delta C_1$
4	Чистий прибуток, грн	Z_1	$Z_2 = Z_1 \pm \Delta Z_1$	$Z_3 = Z_2 \pm \Delta Z_1$	$Z_4 = Z_3 \pm \Delta Z_1$	$Z_5 = Z_4 \pm \Delta Z_1$

1. Прогнозована середня ціна одиниці готової продукції з урахуванням коефіцієнта ризику P_c ;
2. Розподілення витрат на постійні та змінні;
3. Чистий дохід ($ЧД$) (виручка від реалізації продукції);
4. Маржинальний прибуток ($ММ$) як різниця між обсягом чистого доходу і величиною прямих витрат;
5. Натуральна форма обсягу безбитковості ($Q_{б.н.}$);
6. Цільовий прибуток підприємства ($Пц$);
7. Дискontований дохід (D_0) та інвестиції (I_0) інвестиційного проекту.

У той же час при визначенні цих показників не враховуються втрати підприємства від простою обладнання на період впровадження проекту.

Ефект від впровадження інвестиційного проекту з урахуванням втрат прибутку від простою технологічного обладнання розраховується за формулою:

$$EP_{\text{баз}} = NPV = \sum_{k=1}^t \frac{D_k - \left[\sum_{n=1}^m Q_{n.\text{прот}} \cdot (C_n - C_n) \right]_k}{(1+r+i)^k} - \sum_{j=1}^l \frac{Iv_j}{(1+r+i)^j}, \quad (2)$$

де D_k – розмір доходу від проекту за k -ті роки періоду t , r – норма доходності проекту; i – прогнозований середній рівень інфляції; Iv – інвестиції, що будуть генеруватися з періодичністю j , протягом періоду l ; C_n – ціна реалізації одиниці готової продукції n -го виду, C_n – собівартість одиниці даної продукції, $Q_{n.\text{прот}}$ – кількість продукції n -го виду, котру можна виробити на старому обладнанні, за період часу t .

Розрахунки чистого ефекту від інвестиційного проекту слід проводити

лише у випадку часткової заміни обладнання або заміни декількох агрегатів, а при повній модернізації технологічного обладнання або його заміні необхідно враховувати лише витрати на сам інвестиційний проект.

8. Ефективність інвестиційного проекту розраховується за допомогою показника – індекса рентабельності (PI), а з урахуванням введеної здобувачем поправки:

$$PI = \frac{\sum_{k=1}^t \frac{D_k - \left[\sum_{n=1}^m Q_{n,прот} \cdot (I_n - C_n) \right]_k}{(1+r+i)^k}}{\sum_{j=1}^l \frac{Iv_j}{(1+r+i)^j}} \quad (3)$$

9. Враховуючи втрати від простою обладнання, розраховується дисконтований строк окупності інвестицій.

На заключному етапі аналізу ефективності інвестиційних проектів пропонується розрахунок економічної ефективності інвестиційного проекту всього розглянутого ланцюга. Враховуючи неможливість отримання достовірної інформації від підприємств ланцюга про вплив ефекту від інвестицій на даному підприємстві, автором пропонується методика експертної оцінки для визначення відсоткового відношення впливу інвестиційного проекту на всі ланки розглянутого ланцюга.

Частку базового підприємства у впливі на всі ланки ланцюга автором запропоновано прийняти на рівні 100%, а частку ефекту кожної ланки ланцюга необхідно визначити у відсотках, від ролі базового підприємства (на якому проводяться інвестиції) в діяльності кожної ланки, табл. 5.

Таблиця 5

Розрахунок ефекту інвестиційного проекту за ланками ланцюга

Ефект інвестиційного проекту для всього ланцюга			
№ п/п	Ланки	Відсоток впливу, %	Ефект для ланки
1	Видобування коксового вугілля	2	$EP_{(баз)} \bullet 0,02$
2	Коксохімічне виробництво	5	$EP_{(баз)} \bullet 0,05$
3	Виробництво технічного вуглецю	100	$EP_{(баз)1}$
4	Виробництво гумово-технічних виробів	18	$EP_{(баз)} \bullet 0,18$
5	Шинна промисловість	32	$EP_{(баз)} \bullet 0,32$
Загальна ефективність інвестиційного проекту			$Ea_{(зар)}$

Загальну ефективність проекту $Ea_{(зар)}$ пропонується визначати як суму економічних дисконтованих результатів від впровадження інвестиційного проекту на базовому підприємстві та суміжних підприємствах, віднесена до величини дисконтованих інвестицій – формула 4:

$$Ea_{(заг)} = \frac{EP_{(баз)} \cdot \sum_{i=1}^n \frac{k_i}{100\%}}{\sum_{j=1}^l \frac{Iv_j}{(1+r+i)^j}}, \quad (4)$$

де k_i – коефіцієнт співвідношення ефектів базового та сумісних підприємств;

$EP_{(баз)}$ – дисконтований економічний ефект реалізації інвестицій на базовому підприємстві.

Враховуючи фактори впливу на всі ланки ланцюга, були виявлені наступні результати інвестування підприємств хімічної промисловості: для виробників коксохімічної сировини даний проект забезпечить збільшення обсягів продажу на 5%. Наявність постійних обсягів виробництва у коксохімічних комбінатів, а також збільшення попиту на кокс у металургійної промисловості дасть змогу збільшити обсяги збуту виробників коксу на 2%.

При впровадженні інвестиційного проекту на підприємствах збільшаться обсяги виготовлення технічного вуглецю, виробництва у замовників цієї сировини, а відповідно — і прибуток їх діяльності на 18%.

Прибуток виробників шин збільшиться на 32% (при урахуванні, що 35% вартості шин є технічний вуглець).

Таким чином, запропонований науково-методичний підхід до оцінки ланцюгової ефективності інвестицій, який враховує економічні результати впровадження інвестиційного проекту як на базовому підприємстві, так і на суміжних підприємствах галузі надав можливість обґрунтованіше розглядати інвестиційну привабливість окремих проектів.

Апробація теоретичних та науково-методичних розробок була проведена на прикладі виробництва технічного вуглецю на ВАТ “Кременчуцький завод технічного вуглецю” при впровадженні реактора з водяним охолодженням.

Інвестиційний проект щодо використання реактора з водяним охолодженням має такі показники ефективності:

- ефект від впровадження інвестиційного проекту на підприємстві дорівнює 175,258 млн. грн.;
- ефективність проекту дорівнює 11,07 %;
- строк окупності проекту — 8 місяців.

Ланцюговий ефект інвестицій становить 275,156 млн. грн., ланцюгова ефективність - 17,38%.

ВИСНОВКИ

В дисертації теоретично узагальнені і практично апробовані науково-методичні положення щодо економічної оцінки інвестиційних проектів з урахуванням ланцюгової взаємозалежності підприємств основної хімії. Результати дослідження дозволили сформулювати такі основні висновки:

1. На підставі дослідження сучасного стану перспектив розвитку інвестиційної діяльності в хімічній промисловості України було виявлено інтенсивне зростання обсягів інвестування з 1999 по 2008 роки, що дало змогу визначити актуальні напрямки інвестування в галузі.

2. Особливості діяльності підприємств хімічної промисловості обумовлюють необхідність врахування факторів, що впливають на ефективність її інвестиційної діяльності.

3. На основі узагальнення існуючих науково-методичних підходів до економічного обґрунтування інвестиційних проектів була визначена необхідність дослідження структурно-логічної сутності понять “ланцюговий ефект інвестицій” та “інвестиційна необхідність”.

4. Удосконалення організаційної схеми управління інвестиційними процесами на підприємствах хімічної промисловості дало можливість забезпечити моніторинг розробки та реалізації інвестиційних проектів по всіх етапах життєвого циклу.

5. Ранжування інвестиційних проектів за допомогою економічних критеріїв дає можливість визначити найефективніший для даного підприємства інвестиційний проект.

6. Удосконалений методичний підхід до наукового обґрунтування обсягу інвестицій дозволяє забезпечити раціональний розподіл їх по етапах життєвого циклу інвестиційного проекту та дозволяє визначити мінімальну потребу в інвестиційних коштах.

7. Розроблений науково-методичний підхід до вибору джерел фінансування інвестиційних проектів, за критерієм максимальної ефективності залученого капіталу та урахування ланцюгового ефекту інвестицій дозволив оптимізувати співвідношення внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування та виділити потенційних інвесторів – підприємств одного технологічного ланцюга.

8. Оцінка ефективності інвестиційного проекту з урахуванням ланцюгової залежності підприємств галузі дозволяє точніше визначати ефективність його впровадження на базовому підприємстві, а також на підприємствах, об'єднаних технологічним ланцюгом.

9. Апробація результатів дослідження процесів економічного обґрунтування інвестиційних проектів на ВАТ “Кременчуцький завод технічного вуглецю” дала можливість визначити найактуальніші напрямки інвестування коштів у розвиток підприємства, вибрати економічно вигідний інвестиційний проект – використання реактора з водяним охолодженням. Проведені розрахунки ефективності обраного проекту дозволили отримати такі результати: ефект від впровадження інвестиційного проекту на підприємстві дорівнює 175,258 млн. грн.; ефективність проекту дорівнює 11,07 %; строк окупності проекту — 8 місяців. З урахуванням ланцюгової ефективності інвестиційного проекту сумарний ланцюговий ефект інвестицій складає 275,156 млн. грн., ланцюгова ефективність - 17,38%.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ**Статті у наукових фахових виданнях**

1. Бала В.В. Привабливість підприємств України для іноземних інвесторів / Маслак О.І. Перерва П. Г. Бала В.В. // Вісник НТУ «ХПІ» «Технічний прогрес і ефективність виробництва. - 2006. №2 (1). - С. 136-146. *Здобувачем проведений аналіз факторів привабливості вітчизняних підприємств для зарубіжних інвесторів.*
2. Бала В.В. Економічне обґрунтування прийняття рішень як фактор привабливості для інвесторів та ділових партнерів підприємства / Маслак О.І., Бала В.В., Яворський В.В.// Научно-практический журнал «Економика Крима». – 2006. - №17. – С. 40-43. *Здобувачем проведена апробація теоретичних основ обґрунтування прийняття інвестиційного рішення.*
3. Бала В.В. Існуючі та перспективні напрямки інвестицій у виробництві технічного вуглецю / Перерва П.Г., Маслак О.І., Бала В.В. //Вестник Национального технического университета «ХПИ». Збірник наукових праць. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2007. – №16. – С.176-185. *Здобувачем проаналізовані існуючі та перспективні напрямки інвестування у виробництво технічного вуглецю на Україні.*
4. Бала В.В. Інформаційні засади визначення і аналізу точки беззбитковості / Маслак О.І., Бала В.В., Яворський В.В. // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: Економічні науки, вип. 12. Частина 1. – Кіровоград: КНТУ. – 2007. - С. 163-170. *Здобувачем запропоновано автоматизація розрахунку точки беззбитковості підприємства за допомогою Microsoft Excel.*
5. Бала В.В. Інформаційний аспект впровадження методики визначення ланцюгової ефективності інвестиційного проекту для промисловості.// Економіка: проблеми теорії і практики. –2008 . –№245. – С.283-290.
6. Бала В.В. Визначення організаційної системи керування інвестиційними процесами на підприємствах хімічної промисловості / Бала В.В. // Економіка і регіон. – 2009. - № 3(22). – С.77-81.
7. Бала В.В. Методичні рекомендації по ранжируванню інвестиційних проектів на ВАТ “КЗТВ” /Бала В.В.// Прометей : регіональний збірник наукових праць з економіки / ДЕГІ; ІЕПД НАН України. – 2009. -№1 (28). – С. 84-88.
8. Бала В.В. Прогнозна модель оцінювання ефективності виробництва продукції/ Бала В.В., Михайлова О.І.// Економіка: проблеми теорії і практики. –2009.–№249. – С. 1380-1384. *Здобувачем побудована модель оцінювання ефективності виробництва продукції на основі раніше визначених факторів впливу.*
9. Бала В.В. Удосконалення способів оцінки конкурентоспроможності підприємства: практичний аспект / Бала В.В. Вознюк М.В. // Економіка: проблеми теорії і практики. –2009 . –№248. – С.1291-1297. *Здобувачем проведена практична апробація оцінювання конкурентоспроможності підприємств з використанням розширених баз даних.*

Інші наукові праці

10. Бала В.В. Determination of directions of investing in production of technical carbon black taking into account prospects of development of eventual USER / Бала В.В.// Business studies: Miskolc university. -Volume 6.- №1.- 2008.- С.11-17.

Матеріали наукових конференцій

11. Бала В.В. Моделювання беззбитковості підприємства (на прикладі ВАТ «Кременчуцький завод технічного вуглецю») / Бала В.В. Маслак О.І. // Регіональні проблеми та перспективи розвитку ринків збуту промислової продукції // Тези доповідей. – К.: УкрІНТЕІ, 2006. – С.8-13. *Здобувачем побудована модель проведення аналізу беззбитковості підприємства.*

12. Бала В.В. Економічний механізм забезпечення беззбитковості підприємств / Маслак О.І. Бала В.В., Карин Шимпф, Герхард Швodiaур, Перерва П. Г., // VII Міжнародна науково-практична конференція «Біосферно-ноосферні ідеї В.І.Вернадського та еколого-економічні проблеми розвитку регіонів»: Тези доповідей. – Кременчук: КДПУ, 2006. – 78с. *Здобувачем розроблена удосконалена методика визначення беззбитковості підприємства.*

13. Бала В.В. Теоретичні аспекти визначення інвестиційної привабливості підприємства / Бала В.В., Маслак О.І., // Тези доповідей XIV регіональної науково-технічної конференції молодих учених і спеціалістів. – Кременчук 2007. – С.305-311. *Здобувачем запропонована методика оцінки інвестиційної привабливості підприємств з урахуванням факторів розвитку галузі промисловості.*

14. Бала В.В. Перспективные направления вложения инвестиций в инновационную деятельность промышленных предприятий по производству технического углерода / Маслак О.И., Бала В.В. // Сборник материалов XII международной научно-практической конференции «Проблемы и перспективы инновационного развития экономики».- Скадовск-2007.- (Електронний ресурс) - <http://www.incon-conference.org.ua/page/?id=about>. *Здобувачем запропоновані основні напрямки інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств з виробництва технічного вуглецю.*

15. Бала В.В. Визначення ланцюгової економічної ефективності інвестиційних проектів в хімічній промисловості / Бала В.В.// Труды VI-ї міжнародної науково-практичної конференції “Дослідження та оптимізація економічних процесів”, “Оптимум – 2008”, Харків, 2008.- С. 147-148.

16. Бала В.В. Теоретичні аспекти дослідження ринкових характеристик хімічної продукції в контексті проведення аналізу ефективності інвестиційного проекту/ Бала В.В. // Матеріали за V міжнародна научна практична конференція “Настоящи изследвания”, Том 1 Икономики.- София. – “Бял ГРАД-БГ” ООД, 2009.- С. 76-80.

АНОТАЦІЯ

Бала В.В. – Організаційно-економічний механізм підвищення ефективності інвестиційної діяльності підприємств основної хімії. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – “Економіка та управління підприємствами” (виробництво машин та устаткування; хімічне виробництво). – Сумський державний університет, Суми, 2010.

У дисертаційній роботі автором досліджено сучасний стан, проблеми та перспективи інвестиційної діяльності хімічної промисловості України. Визначені особливості інвестиційної діяльності підприємств хімічної промисловості. Узагальнені існуючі науково-методичні аспекти економічного обґрунтування інвестиційних проектів. Удосконалено організаційну схему управління інвестиційними процесами на підприємствах хімічної промисловості. Розроблені науково-методичні рекомендації щодо ранжування інвестиційних проектів на основі економічних критеріїв по обґрунтуванню інвестиційних потреб підприємства з урахуванням особливостей джерел фінансування. Розроблений науково-методичний підхід до оцінки ефективності інвестиційного проекту з урахуванням ланцюгової залежності підприємств галузі. Проведена апробація результатів дослідження економічного обґрунтування інвестиційних проектів на прикладі підприємства з виробництва технічного вуглецю.

Ключові слова: інвестиції, ефект, ефективність, чиста приведена вартість, ціноутворення, привабливість, оцінка, дисконтування, ранжирування, ланцюгова ефективність.

АННОТАЦИЯ

Бала В.В. - Организационно-экономический механизм повышения эффективности инвестиционной деятельности предприятий основной химии. - Рукопись.

Диссертация на получение научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 - “Экономика и управления предприятиями” (производство машин и оборудования; химическое производство). – Сумский государственный университет, Сумы, 2010.

В диссертации автором теоретически обобщены и практически апробированы научно-методические положения по экономической оценке инвестиционных проектов с учетом цепной взаимозависимости предприятий основной химии.

В диссертационной работе автором исследовано современное состояние, проблемы и перспективы инвестиционной деятельности химической промышленности Украины. На основе проведенного анализа инвестиционной деятельности предприятий химической промышленности выявлено, что последняя была направлена только на простое воспроизводство основных средств и увеличение качества производимой продукции.

Изучение особенностей деятельности предприятий химической

промышленности обусловило необходимость учета факторов, которые влияют на эффективность её инвестиционной деятельности.

В результате анализа предприятий химической промышленности, которые участвуют в одной производственной цепи, была выявлена структурно-логическая сущность понятия “цепной эффект инвестиций”, под которой понимается суммарный экономический эффект от внедрения инвестиционного проекта на данном предприятии и его проявлений на предприятиях, которые составляют технологическую цепь с базовым.

Обобщены существующие научно-методические подходы к экономическому обоснованию инвестиционных проектов. Усовершенствована организационная схема управления инвестиционными процессами на предприятиях химической промышленности. Предложены научно-методические подходы к формированию системы управления инвестиционными процессами, которые, в отличие от существующих, позволяют осуществить мониторинг разработки и реализации инвестиционных проектов по этапам жизненного цикла. Разработаны научно-методические рекомендации по ранжированию инвестиционных проектов на основе экономических критериев по обоснованию инвестиционных нужд предприятия с учетом особенностей источников финансирования. Это дало возможность определить наиболее эффективный для конкретного предприятия инвестиционный проект.

Предложенный автором усовершенствованный методический подход к научному обоснованию объема инвестиций, позволяет обеспечить рациональное их распределение по всем этапам жизненного цикла инвестиционного проекта и определить минимально необходимый объем инвестиционных ресурсов.

Разработанный научно-методический подход к выбору источников финансирования инвестиционных проектов, по критерию максимальной эффективности привлеченного капитала и учетом цепного эффекта инвестиций, позволил оптимизировать соотношение внутренних и внешних источников финансирования и выделить потенциальных инвесторов – предприятий одной технологической цепи.

Усовершенствованы методические подходы к учету риска колебания валютного курса при экономическом обосновании инвестиционных проектов, которые позволяют повысить уровень обоснованности объемов инвестиционных средств и уменьшить степень неопределенности при оценке цепного эффекта инвестиционного проекта.

Разработан научно-методический подход к оценке цепной эффективности инвестиций, который учитывает экономические результаты внедрения инвестиционного проекта как на базовом предприятии, так и на сопредельных предприятиях отрасли.

Проведенная апробация результатов исследования экономического обоснования инвестиционных проектов на примере предприятия по производству технического углерода, дала возможность определить наиболее актуальные направления инвестирования денежных средств в развитие

предприятия, выбрать экономически выгодный инвестиционный проект и определить его базовую и цепную эффективность, что послужило обоснованием к его принятию на предприятии и привлечению дополнительных инвесторов.

Ключевые слова: инвестиции, эффект, эффективность, чистая приведенная стоимость, ценообразование, привлекательность, оценка, дисконтирование, ранжирование, цепная эффективность.

THE SUMMARY

Bala V.V. - Organizational-economic mechanism of increase of efficiency of investment activity of the enterprises of the basic chemistry. - the Manuscript.

Dissertation on the receipt of scientific degree of candidate of economic sciences after speciality 08.00.04 - "Economy and managements of the enterprises" (manufacture of cars and the equipment; chemical manufacture). – Sumy state university, Sumy, 2010.

In dissertational work as the author the current state, problems and prospects of investment activity of the chemical industry of Ukraine is investigated. Features of investment activity of the enterprises of the chemical industry are defined. Existing scientifically-methodical aspects of an economic substantiation of investment projects are generalised. The organizational scheme of management by investment processes at the enterprises of the chemical industry is improved. Scientifically-methodical recommendations about ranging of investment projects on the basis of economic criteria and methodical recommendations about a substantiation of investment needs of the enterprise taking into account features of sources of financing are developed. The scientifically-methodical approach to an estimation of efficiency of the investment project taking into account chain dependence of the enterprises of branch is developed. The conducted approbation of results of research of an economic substantiation of investment projects on an example of the enterprise for manufacture of technical carbon.

Keywords: investments, effect, efficiency, the pure resulted cost, pricing, appeal, an estimation, discounting, ranging, chain efficiency.

Підписано до друку 05.03.2010
Обл.-вид.арк. 0,9.
Замовлення №12945

Формат 60×84/16.
Ум.друк.арк.1,1.
Тираж 100 пр.

Папір офсетний.
Друк офсетний.
Гарнітура Times New Roman Cyr.